Број 209 У Новом Саду у недељу 21. септембра 1903. Година XXXVIII.

„Застава“ излази сваки дан осим понедељника и дана за празником.

Цена је за Аустро-Угарску: на један месец 2 кр. 40 пот., на четврт године 7 круна. За Црну Гору, Србију, Немачку, Румунију, и за све остале стране земље на четврт године 10 круна.

Народним бројевима од петка цена је: за пола године 2 круне, на целу годину 4 круне.

Поједини бројеви стају 10 потура.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте ових ситних слова.

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији „Заставе.“

Уредништво и администрација „Заставе“ је у кући г. Јов. Т. Чавића, на пијаци

Рукописе не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 потура

Радикални програм.

Српска народна радикална странка донела је на свом великом збору у Окучанима нов програм. Тај је програм опширнији од свију досадањих програма српске народне радикалне странке. Он обухвата: Државноправна, политичка, економска, автономна и културна начела српске народне радикалне странке.

Поред свега тога нема у том програму управо — новога. Он се ослања на раније програме, а иначе садржи у себи оно, што је и до сад заступала српска народна радикална странка у својим листовима и на јавним зборовима.

Окучански програм израђен је опширније и брижљивије од досадањих програма, али је у њему свуда дух народни демократски, што је и до сад заступала радикална странка. С тога гледишта велимо, да нема новога у новом програму српске народне радикалне странке. Али је иначе нов „окучански програм“ јако различан од досадањих програма.

У томе програму није побројано само оно, што српска народна радикална странка тражи од државе, него и оно, што српска народна радикална странка тражи од својих чланова, да у извесном правцу, по извесном плану, раде на напретку свог народа, у друштвеном кругу. Оно, што може и што треба да учинимо ми сами у нашем народу: Економски и просветно и иначе, то да смо дужни радити. А када тако ради странка као што је радикална, кад крене смишљен заједнички рад на друштвеном пољу, онда се то мора познати.

Не велимо да није било ни до сад тога рада. Али потреба тога рада је сад унесена у програм. Нека и овим путем крене ствар напред. Радикална странка имала је на уму, да ће тај рад, ако буде у програму, имати много већа успеха, но кад се тај рад истиче само у новинарским чланцима. Чланови српске народне радикалне странке, нека ни једног часа не заборавe своју дужност, коју имају према народу своме.

Ко год прочита програм српске народне радикалне странке, што га доносимо на 5. страни данашњег броја „Заставе“, наћи ће у њему велике мисли. Врло је добро оцртао др. Ђура Красојевић језгро радикалног програма кад је рекао: *„Ми нисмо дошли овамо, да тражимо право и слободу само за себе. Ми то тражимо и за отаџбину, а тражимо и за све друге народе и веро исповести у монархији“*

Јесте, у монархији. Окучански програм је узлетео из уског круга. Он говори о монархији и њеном склопу. Има и право. У томе је склопу управо клица свега. — Програм вели:

„Аустро угарска монархија, као државна целина, тиче се свију чланова њених, јер нас у врло многоме чека иста судбина. Та заједница судбине гони нас и даје нам право тражити, да се у свима деловима монархије наше признају и уведу она главна начела, која искључују међусобну борбу, а омогућавају опште благостање, напредак и узајамност свију народа и свију држављана монархије наше.“

Ово је необорива истина. И та велика истина је полазна тачка радикалног програма. Иначе тражи тај програм при промени основних закона што већу самосталност земаља круне св. Стевана према Аустрији, и што ширу самоуправу и што самосталнији државноправни положај Хрватске и Славоније према Угарској.

У опште тражи окучански програм нову основу за монархију. Овако се даље не може.

Истицало се, да радикална странка мора имати други програм у Хрватској и Славонији а други Угарској. Н. пр. ни баш у овом питању. Бајаги: Неће смети да говори искрено ни тамо ни овамо.

Напротив! Време је, да сви скупа, колико нас је, не обмањујемо ни себе ни народ ни државу. Сваки треба да тражи оно што је право не само за себе, него и за другога. И докле год не станемо једном на то становиште, нема напретка. Ако не признамо сваком своје биће вечитих трзавица. Зар ми у Угарској да бранимо данашње стање у Хрватској и Славонији из кога су се рађала и рађаће се само незадовољства?! Зар тако може доћи до мира и напретка и братства кога смо сви жељни? Или зар народ у Хрватској и Славонији да буде против шире независности Угарске? За чију љубав?!

Не можемо да додирнемо у овом чланку ни најважније тачке окучанског програма. Биће томе времена. За сад наглашавамо, да програм почиње с речима: — Држава је ради држављана и народа, и то ради свију подједнако... И са тих начела развијају се доследно све тражбине у народном демократском духу.

Нема сумње, да ће програм српске народне радикалне странке у Угарској бити скоро у свему подједнак с окучанским програмом. Срби у Угарској морају да богме у језичком питању тражити други начин осигурања свог народног права, но што то чине Срби у Хрватској и Славонији. У Хрватској и Словонији је један језик, у Угарској је друкчије. Но у свему другоме српска народна радикална странка може имати и у Угарској и Славонији један програм.

ЗБОР

српске народне радикалне странке

у Окучанима 18. септембра 1903.

У срцу Славоније, у Окучанима, био је збор српске народне радикалне странке за Хрватску и Славонију. И ко се на том збору не заплака од заноса и одушевљења, тај није имао у грудима срца. Писац ових редака гледао је многе наше зборове, овај их је све — наткрилио.

Рано ујутру 18 септембра изгледали су Окучани, као на велики празник. Све је чисто, све удешено. Улице чисте, људи, жене и деца метли на себе стајаће руво; на лицу им се огледа радост. А по домовима се вију српске тробојке...

Збор је заказан био за 12 сахати у подне. А већ од раног јутра почеше да стижу учесници збора. Стижу железницом, стижу пешке, стижу колима. Али и они који долазе, сви су у стајаћем руву, сви без изузетка, мушко и женско. Јер је био и леп број женскиња, нарочито ратарки: жена и девојака. И ко није имао прилике да гледа славонску народну ношњу, могао је се сит нагледати. Гомиле, које долазе било пешке, било колима, долазе под заставама, пуни ватре и одушевљења.

Око 10½ сахати има већ голем број учесника. Забрујаше прве прангије и далеко преко 1.000 људи, крену под заставама железничкој станици да дочека госте, који долазе из Брода, а нарочито дра Ђуру Красојевића, председника српске народне радикалне странке. Онолико нестрпљење скоро не видех.

И стиже воз. И забрујаше прангије. Парох Сава Стојаковић поздрави госте, а нарочито дра Ђуру Красојевића, са топлом, искреном добродошлицом.

Др. Ђура Красојевић захвалио се на поздраву. Мило му је, што види народ, јер радикална странка не ради ништа о народу без народа. Њено је начело: Све за народ с народом. Дошли смо вели да утврдимо програм. У том нашем програму ми нећемо имати само српских захтева. Ми ћемо тражити и права за отаџбину и права за све народе, који су у њој.

Наста бурно клицање и одобравање, руковање и поздрави, а за тим полазак на збор. Велики, скоро непрегледни број креташе се под заставама, оним широким лепим улицама. Креће се уз песму, свирку и покличе. Пред гостионом код круне, где је заказан збор састаје се пратња са онима, који чекају пред зборним местом. Огромна авлија Мимића, где ће да буде збор напуни се света. Ту је мушко и женско свију сталежа, а упада нарочито у очи велики број свештеника. И опет приредише бурне овације председнику радикалне странке, за тим је предходила кратка конференција.

Збор је отпочео тачно у 12 сати у огромној авлији гостионе код круне. Цела је авлија искићена зеленилом, а за председништво је подигнута трибина, окићена дивним ћилимовима.

Учесника је могло бити преко 2.000, међу њима око 100 женскиња, које су издржале на месту, на сунцу, три пуна сата, јер је толико трајао збор. Тискање је било врло велико, јер је сваки хтео да дође ближе трибини, сунце је оштро пекло, али се нико не маче с места, нико не оде са збора, док не чу и последњу реч.

Збор је отворио у име сазивача, поп Марко Витас из Врбовљана. Почиње за стиховима из Горског Вјенца:

„Бог се драги на Србе ражљути,
За њихова смртна сагрешења,
Седмоглава изиде аждаја
И сатрије Српство свеколико,
Српској капи свуд име погибе,
Постадоше лави ратарима,
Истурче се плахи и лакоми,
Што утече испред сабље Турске,
И што праву вјеру не похули,
Што се не шће у ланце везати
То се збјежи у ове планине
Да гинемо и крв проливамо
Да јуначки аманет чувамо:
Дивно име и свету слободу!

Говорник говори да још стоје оне Његошеве речи:

„Нада нема право ни у кога,
До у Бога и у своје руке.“

Говори о данашњем добу, кад такође није лако бранити слободу и права народа. И за уставну борбу иште се прегалаштва, смелости, рада, братског сакупљања.

Поздравља данашњи договор и моли се Богу да благослови овај збор. Он вели: Душа ми се уздиже горе пред небеске дворе, и скрушено се савија пред светитеља Саву, и остале српске светитеље, да умоли оца небеснога, да пружи своју благу десницу на ојађени српски народ и нека нас благослови... И дође кратка молитва, па онда цео збор поче појати: Благословен јеси Христе Боже наш...“

И не би ока, које не засузи. И дуго не може нико да говори, а да му глас не дрхти од велике узбуђености.

Приступа се конституисању збора. За председнике збора изабрани су одушевљено и једногласно др. Ђура Красојевић (Ср-Карловци) и парох Сава Стојаковић (Оља-си). За перовође: др. Светислав Новак (Вуковар) и поп Јован Магарашевић (Чепин).

Поп Сава Стојаковић захвалио се народу, што се искупио у оваком великом броју и похитао из најудаљенијих крајева... У тај мах настаје мало комешање. Као у

потврду тих речи, стиже на збор чак из Брђана седи, уважени, опште поштовани народни борац, поп Паво Пајић. Отварају се густи редови и поп Павао одлази на трибину одушевљено поздрављен.

Поп Сава Стојаковић предаје руковање са збором дру Ђури Красојевићу. Др. Ђ. Красојевић приказује збору повереника власти, котарског предстојника Мркшића из Н. Градишке и предлаже, да збор на почетку своме изрази верност и оданост Његовом Величанству краљу и да достави то Његовом Величанству брзојавним путем. Збор се одазива овом предлогу са бурним клицањем: Живео краљ!

Отправљени брзојав гласи: Збор српске народне радикалне странке за Хрватску и Славонију искупљен данас у Окучанима, у цели да донесе свој програм у духу слободе и равноправности свију народа у монархији, закључио је на почетку свог рада једнодушно и одушевљено, да изјави Вашем Величанству своју поданичку хомагијалну верност и оданост, са ускликом: Да живи Његово Величанство и прејасни дом на срећу и добро свију народа монархије. У име збора председник др. Ђура Красојевић адвокат у Карловци и председник српске народне радикалне странке и потпредседник српског народног црквеног сабора.

Председник даје реч дру Николи Ђурђевићу из Брода. Ми ћемо његов говор, као и говоре других референата донети првом приликом у целини.

Др. Никола Ђурђевић говорио је близу сат и то са великим заносом, може се рећи, да је код сваког става прекидан бурним одобравањем. Доказао је пре свега, колико се тиче народа политика, доказао дужност народа да се брине о политици. За тим је говорио из чега извиру права народа. Говорио је о радикализму у политици и изнео пример из словенске историје: Када се појавио радикализам први пут у Енглеској.

Говорио је, да радикална странка једина код нас ради с народом о народу. Када су друге наше странке сазивале народне зборове?

Ми смо свој програм исписали из срца народа, извадили га из душе његове, водили рачуна о животним потребама његовим и данас смо га сазвали да га питамо: Слажеш ли се народе с тим. Је су ли ово жеље твоје? Ако нису нека не прими програм. А ако је све ово извађено из душе његове, нека громогласно изјави: Примамо!

За тим је тумачио политички део предложеног програма, и налазио код сваке тачке на бурно одобравање.

Иза др. Ђурђевића узима реч др. Бабић, адвокат из Земуна, те разлаже економски програм радикалне странке; наводи, како сви слојеви нашег народа економски пропадају, истражује узроке томе, те налази да је задругарство једини прави пут, да се стане на пут економском пропадању нашег народа. Препоручује члановима странке, да на свима линијама пораде на оснивању задруга.

Док задруге не освоје све крајеве и слојеве, препоручује, да се странка и чланови њезини побрину, да и сељак и занатлија и трговац дођу до што јефтинијег кредита. То ће се постићи оснивањем таких новчаних завода, којима неће бити главна брига, да акционари добију што већу добит, него ће радити на томе, да сиротињи дају што јефтинији зајам. Позива чланове странке, да оснивају таке заводе. Осуђује оне заводе, који раде искључиво за добит акционара, те позива чланове, који су у таким заводима, да пораде, да ови промену досадањи неродољубиви правац.

Разлаже, какве реформе тражи српска радикална странка од државе, па да економски процветају сви сталежи.

Ставља питање, да ли је Хрватска и Славонија кадра да изведе те економске реформе, и одговара на то питање, да није у стању, и то не зато, што су јој можда приходи мали, него зато, што се ти приходи не употребљују на развитак Хрватске и Славоније, него на неправилан начин иду у угарску касу, одакле нам она даје за наше потребе, не онолико, колико требамо, него колико она хоће. Па када са тим не можемо да изиђемо на крај, она за нас надопуњује дефицит, и онда се хвали, како нам је учинила поклон. Доказује, да се тај дефицит покрива нашим новцем и да се Угарска богати на штету Хрватске и Славоније. Показује, како је квота превисоко одмерена, како се из заједничких средстава издржавају оне установе, које нису сасвим заједничке, а и оне, које су чисто угарске, напослетку, како се Хрватској и Славонији не дају они приходи, који су искључиво њени. Завршује са речима, да је радикална странка узела у свој програм финанцијалну самосталност Хрватске и Славоније, и да ће се дотле за њу борити, док је не извојује.

Ми смо познавали дра Миливоја Бабића још са мајског сабора као доброг разложног упливног говорника. Данас смо га слушали на овом великом збору где говори народу. Утисак је био силан и неће се скоро побрисати.

Још је трајало клицање после говора дра Миливоја Бабића, кад је ступио напред др. Жарко Миладиновић.

У онај мах стајао је народ на сунцу, збијен у густу гомилу већ преко два сата. Поред свега тога усудио се др. Жарко Миладиновић да говори још дуго и исцрпно о автономном делу радикалног програма и прикупи сву пажњу на ту ствар. Није му било тешко. Др. Жарко Миладиновић познат је са својих говора на нашим јавним зборовима. Његов громовити глас допираше јасно и разговетно до крајњих редова, његово одушевљење прелазаше на друге, а говорио је о ствари, коју може бити најбоље познаје у Српству, о автономији нашој.

Долази, рече, са гроба цара Лазара, доноси поздрав из Срема! Има и коме! Знао је он да Славонија није мртва, знао је да је и будна, али се поред свега тога изненадио овом одушевљењу и овој огромној посети. Србин је свуда једнак. Ево је и овде жива жеравица, на који се нахватао беше само пужор, који је требало одувати, па да се покаже у свом сјају. У земљи нашој има закопана блага. Не треба немарно газити. Треба мало копати и мало се потрудити око тога и наићи ћеш на Србина, пуног пожртвовања, љубави, који воле и не да своје али поштује и туђе. У толико пре има права на своје.

Говорио је о автономији нашој према држави, према вишој јерархији (синоду) и према унутарњем устројству. Стручњачки а опет разумљиво и занимљиво расправљао је о државном надзору, управо о границама тога надзора. Груписао је систематски поједине тачке радикалног програма, које се тичу автономије, и расветлио их је, а по кат-кад употребио је по коју згодну доскочицу.

Свој говор је завршио тиме, што је упозорио народ, да добро пази: У овом тренутку има народ реч. Он не може да је увек и свуда на окупу. Сад је искупљен, кад се тиче најглавнијег програма. Сад се удешава пут, по коме ће се ићи, план по коме ће се радити. И само онда, ако се народ слаже са тачкама овог програма, нека га усвоји. А кад га једаред усвоји, нека зна, да онда треба за њега и да се бори.

И опет наста бурно клицање и одобравање. А то се клицање и одобравање поновило, кад је др. Јован Радивојевић-Вачић (Земун) после кратког увода прочитао цео програм и председник је ставио програм на гласање: То хоћемо! и то нам треба! Усвајамо!...

Председник др. Ђура Красојевић изрекао је закључак, да је збор једнодушно усвојио предложени програм.

О културном делу радикалног програма требао је реферисати поп Јоца Јовановић (Рајић.) Но јер је било већ скоро три сата, а збор је имао још неодложних послова то је одустао од рефераде, што је било веома жао свима онима, који познају говорнички дар и вешт начин излагања поп Јоцин.

За овим се приступило избору средишњег одбора, који ће заступати странку. Одбор је једногласно изабран. (Имена ћемо донети у идућем броју „Заставе.“)

Последњу реч узео је председник поп Сава Стојаковић. Захвалио се збору на његовој издржљивости и на лепоме примерном реду и одушевљењу. Захвалио се говорницима и за тим затвара збор... У том тренутку захори се из средине збора песма:

„Ускликнимо с љубављу
Светитељу Сави...“

Нико се не разилази. Сви стоје гологлави, сузним очима и певају..

— — — — — — — — — — — — —

Онда је отпочео заједнички ручак на коме је учествовало до 200 особа обојег пола.

Здравица је гонила здравицу. Гости из Горњих Карловаца морају први да иду, (да не закасни воз) и опраштају се кратком ал одушевљеном здравицом (професор Манојловић), здравио је поп Вељко Лукић (Борово), Исидор Добровић (Дарувар), др. Никола Ђурђевић (Брод) и многи други.

Здравио је и Јаша Томић уредник, „Заставе“ кога је збор при разилажењу своме тражио да види и позна. Јаша Томић је наглашавао нарочито у овај мах потребу велике јаке странке... Не будемо ли имали такве странке, неће с нами рачунати Једна од наших странака мора имати снаге да прикупи око себе огромну већину народа, да може радити у име народа. Данас се јасно види да је то скупљање почело нагло да се врши око српске народне радикалне странке. Он верује да радикална странка има и родољубља и знања, да буде заступник народа.

На растењу и јачању радикалне странке треба да настојимо свим силама и што год буде јача, тим ће мања бивати ова борба, која нам је свима тако несносна. Но да дођемо што пре до мира, морамо да водимо овај рат.

Око 5 сахати био је крај ручку, на коме су прочитани некоји од многих брзојавних поздрава, који су стигли збору. Остављено је, да се ти поздрави штампају у „Застави“.

Многи гости, који су дошли из Срема и Угарске, отпутовали су то вече до Брода. У Броду су им домаћини приредили вечеру, на којој је учествовало много мушких и женских особа. Прву је здравицу наздравио гостима председник српске православне црквено-школске општине бројанске Отон Поповић. Он види међу гостима многе посланике српског народног црквеног сабора, види потпредседника тога сабора, види оне који су помогли да се створе закључци мајског сабора, те им наздравља... Иначе је бродска општина у два маха поздрављала закључке тога сабора...

Др. Красојевић се захвалио на ту здравицу и здравио Бројанима, па се онда низаху озбиљне и шаљиве здравице до после пола ноћи, кад су кратко за тим гости отпутовали железницом кућама, носећи собом најлепше успомене из Окучана и Брода.

Истичем да је ово врло бледа слика великог и значајног збора у Окучанима. Осећаји који обузимаху све учаснике збора, не могу се описати, велике мисли које су положене у програм српске народне странке помоћи ће, да одушеве и освоје и онај део народа који није био на збору.

(Програм доносимо на 5 страни данашњег броја „Заставе.“ Пр. ур. „Заст.“)

Нисмо пријатељи хвале и узношења али треба да се захвалимо онима, нарочито из Окучана и околине, који су толико радили и бринули се да створе достојан оквир овоме збору.

Криза.

Јуче, у петак, састали су се у конференцију сви они чланови, из све три опозиционе групе, који су тражили ванредну саборску седницу за данас. У тој конфе-

ренцији договорили су се о заједничком раду на данашњој седници и поделили су улоге. Посланик Холо разложиће зашто је тражена та ванредна седница. Осим других разлога истаће као најглавнији, што ће се задржати под заставама и они војници, који су ислужили трећу годину и поднеће у тој ствари предлоге. Гроф Еуген Зичи говориће у истој ствари и напашће владу, што неће да присуствује саборским седницама. Говориће још више опозиционих посланика.

С великом радозналошћу очекивали су се резултати конференције либералне странке, која је одржана јуче у вече. Ти резултати још до овога часа нису познати. Сигурно се зна, да се опет сукобили старо либерали и Апоњијевци. Старо либерали наиме неће да чују више ни о једној саборској седници, док се нова влада не образује. Апоњијевци напротив су тог уверења, да сабор треба да је на окупу у овако тешким и судбоносним приликама. Као што се види, два потпуно супротна мишљења. Које је од њих победило још се не зна, али изгледа, да ће се Апоњи и опет повући, да не би дошло до расцепа у странци, јер добро зна, да би га присташе Тисине радо виделе ван странке.

Одбор деветорице, којега је изаслао владин клуб, да састави програм странке у војном питању, радио је јуче пре подне, а продужио је свој рад и јуче после подне. И у њему су искрсле две велике противности. Докле старо Тисовци не траже мађарску команду већ друге уступке, дотле Апоњи са својима упорно стоји на становишту, да се питање мађарске команде мора а пре а после решити. Тешко да је био јуче у вече постигнут успех.

О самој кризи и томе шта ће се догодити не зна управо нико ништа. Сви са нестрпљењем очекују понедељак, када ће гроф Куен бити примљен од краља у аудијенцију и поднети извештај о данашњем стању у земљи и шта ће краљ онда на то урадити.

Паралелка на новосадској гимназији.

Ове се године у I. разред српске новосадске гимназије уписало око 90 ђака. Пошто је то толики број, да је с њима немогуће радити, патронат је у једној од последњих својих седница закључио, да набави само за ову годину за испомагање две нове снаге, које би се по државном закону наградиле са 88 круна по недељном часу. Први разред има свега 26 часова недељних, што би по 88 круна износило 2288 круна.

Патронат нема новаца за то, и природно је да ће тражити ту суму од саборског одбора. Због тога ће бити добро да се пре седнице саборског одбора та ствар мало претресе, да чланови саборског одбора буду боље информисани о тој ствари.

Молба патроната је посве оправдана и ми држимо да је свакако треба уважити, само имамо на закључак патрпната својих оправданих примедаба.

По рачуну патроната, који је за две нове снаге предвидео 2288 круна, износила би награда за једну снагу 1144 круне. Та је награда тако малена за пристојно живљење једног човека у Новоме Саду, који је универзитет свршио, да се за та места људи неће отимати. Ми мислимо да у овоме случају не би требало штедити, јер 200—300 круна више издати неће бити велики терет за народне фондове. Ако се узме да је плата од 1144 круне довољна за 9 месеци рада, од чега ће онда ти људи за време ферија живети. Плату би нове снаге требале да уживају и у феријално доба, док не добију места, а ако би новосадској гимназији и после требала паралелка не би тога места остављали за неколико круна разлике што добију више на другом месту, док се не би питање паралелке дефинитивно решило, чиме би и њихова места бола дефинитивно решена. На места са оном платом коју је патронат новосадске гимназије нормирао не би се јављале боље снаге. Кад би се плата свакој снази повисила за 100—150 круна имао би патронат већи избор.

Пензионисањем једног професора које је на дневном реду, јер је патронат већ закључио да пензионише једног професора који сад ужива 4600 круна плате и 700 круна станарине, а надамо се да ће то пензионисање од С. О. уважено бити, јер је оправдано — нов професор који дође на место пензионисаног као млад уживаће у име плате 2400 круна а у име станарине 560 К. што чини разлику од 2440 круна. Народни клирикални фонд био би дакле са 2440 К. мање оптерећен био. Према томе кад би за паралелку две нове снаге за испомагање добиле 2800 круна имали би фондови да за ту паралелку доплате само 360 круна. Тиме би пак најзакше била решена судба ове паралелке.

Кад узмемо извештај српске новосадске гимназије и видимо каквих све предмета има у I. разреду јасно нам је да се сви предмети паралелке не могу поделити међу две нове снаге које као што је познато имају оспособљене само са законом опредељене групе предмета, него би испомагачи морали предавати и у другим разредима. Сад је велико питање да ли се могу тако поделити да сваки испомагач добије управо 13 часова. Ако један добије више а други мање часова онда награда за њих не може бити једнака, јер онај са мање часова може захтевати једнаку награду која је и онако сувише малена са оним који добије више часова. Ако би се награда поделила на два једнака дела била би неправда учињена ономе који случајно добије више часова. Ово су разлози због којих мислимо да плату снага за испомагање треба фиксирати а не одређивати по броју часова. Плата та требала би како смо пре показали да буде нешто већа од оне коју је патронат фиксирао.

Ако узмемо да се за те новце набави само једна снага а други професори да уз награду по 88 круна преузму неке предмете, држимо да би то било преоптерећивање других професора, који и онако имају доста посла и са својим предметима.

Из свег овога закључујемо да би најбоље било да се плата професора за испомагање фиксира и да се на основу те плате распише стечај. Изгледа да је време за расписивање стечаја одвише кратко и да се стечај на привремена места не може расписати него на стална. Узмимо случај да патронат стечаја не расписује и так мора у новинама огласити да нађе снаге за испомагање. За оглас је потребно најмање 8 дана а и рок за стечај не мора бити дужи. Кад се већ чекало на паралелку месец дана може и тих 8. Стечај се може расписати и на привремено постављање за годину дана. Да патронат не распише стечаја и да не огласи у новинама могло би проћи још више времена док нађе људе а питање је да ли би ти, који би се без стечаја пријавили, били најбољи. С тога би дакле и попуњење места за испомагајуће снаге на паралелци расписом стечаја најбоље било

Политички преглед.

Прилике у Србији. Верификациони одбор скупштински довршио је свој посао и поднеће свој извештај скупштини, која ће одржати данас седницу. Верификациони одбор у свом извештају предлаже, да се избор оба нишка посланика уништи. У општини корбавској да се поново гласа, те ће од тога гласања зависити, да ли ће за посланика остати Агатановић, или ће на његово место доћи други из листе Пере Велимировића. У Врањи и Смедереву, да се нареде нови избори. Избор Луке Панића у подринском округу да се уништи а за посланика да се прогласи Михајло Шкорић адвокат.

Орган умерених радикала „Уставна Србија“ вели, како је још прерано говорити о личностима које ће ући у нов кабинет. Питање о саставу кабинета доћи ће на ред тек пошто се изабере председништво народне скупштине, када ће краљ, као што парламентарни ред захтева, поверити састав кабинета једној личности, која према данашњој парламентарној ситуацији може рачунати на поверење скупштинске већине.

У јучерањој седници либералнога клуба изјавио је Авакумовић, да подноси оставку на председништво странке. Оставка му је веле са одушевљењем примљена, јер се доказало, да је после крваве ноћи од 29. маја био сувише наклоњен завереничким пословима.

Тврди се, да је огорчење према Авакумововићу у либералној странци било тако велико, да је овладало расположење, да га искључе из странке, међу тим он је то преухитрио својом оставком. Либерална странка очекује долазак Рибарчев, па да онда донесе даља партајска решења.

Турска. У Јилдизу и политичким круговима Порте учиниле су врло велики утисак здравице, које су измењали руски цар Никола II. и наш владар. Врло су задовољни, што су оба владара изјавили наду да ће се балканско питање моћи решити мирним путем. Као што се види, Турска се радује.

Стара Србија и Маћедонија.

Устанак у пиринском округу.

»Автономија« јавља: »Ноћу 14. и 15. септембра букнуо је устанак у целом пиринском округу. Телеграф је свугде пресечен. Страховита се борба води код Бачева и Мехомије између усташа и аскера. Оба ова места су у пламену. Побијени су многи сељаци, жене и деца. Турци чине ужасна зверства. Становништво бега. Све хришћанске куће у Мехомији изгореле су а становници су сви до једног поклани. Пуков, Јанков још се бију око Бачева.

Покољ у селу Ђерману.

Село Ђерман, у преспанскоме крају, сматра се као својина царичина, па за то га до сада нису порушили, и ако је око њега било неколико крвавих сукоба. Многи народ из околних пострадалих села налазио је у Ђерману склоништа, тако, да је сада то село пуно народа. Војска је ушла у село, почем га није могла предати пламену, и похватала све сељане из околних села (па и из Ђермана), који нису хтели бежати, повезала једног за другог и почела редом сећи. Хришћани казују, да је поклано на 200 душа, а Турци веле до 50. По свој прилици, биће их до 80 или 100. После овог ужасног покоља, војска се разишла по селу, од куће до куће и дизала где је што нашла, злостављала и бесчастила женскиње. При преметачини, нашла је много оружја и муниције.

Двадесет шест села попаљено.

У охридскоме крају, по причању људи који отуда долазе, има до сада, које попаљених које порушених села, на двадесет и шест. О томе ће се сазнати тачније из Охрида за који дан.

Српско село Гривна страдало.

Јављају из Битоља, у преспанскоме крају војска је спалила српско село Гривну и поубијала многе сељаке. Остали су се склонили у планину или у село Ђерман.

ДОПИСИ.

Пакрац. (*Избор пароха у Кусоњима.*) Неистинитим и скроз тенденциозним извештајем неког Vederemo у 203. бр. „Заставе“ о избору пароха у Кусоњима, изазван сам, да ствар изнесем онако, како је.

На кусоњску парохију компетовала су тројица: Мирко Продановић, Стојан Зајелац и Ђока Обрадовић. Прва двојица били су озбиљни кандидати, и на самом избору пао је за Продановића 21 глас, а за Зајелца 16 гласова. Обрадовић није добио ни једног гласа.

Vederemo нам прича, како је сила и насиље створило Продановићу 21 глас, док је „парохијско житељство одушевљено и расположено“ за Зајелца дало тек 16 гласова. Прича онда о конзисторији, да је Продановића изабрала сјекира и колац, и да га према томе не смије именовати. Ја мислим, да је доста кад кажем, да је главни кортеш Зајелчев био

фамозни драговићки благајник Сима Љуштина и свемоћни Пепа. Ова два господина су врло добро позната у нашем крају, као „окретни“ кортеши још из избора за земаљски сабор. За Продановића су радили: Пера Дамјановић, Никола Кончар и Никола Грујић — угледни људи у црквеној опћини и ван ње.

Смијешно је тврдити, да ће ова тројица неком силом утицати на скупштинаре, док позитивно знадем, да је Љуштина, као опћински оврховодитељ, једном Продановићевом изборнику отјерао вола, а Пепа је опет зауставио неком другом једну важну одлуку, да у руци имаде ма какво средство, којим ће га приморати да за Зајелца гласа. А о старом Адаму Зајелцу да и не говорим! Велим само, да су двојица добивали по 200 круна, да гласају за сина му Стојана.

И Љуштина и „свемоћни Пепа“ и стари Зајелац су заиста моћни, она двојица као опћински чиновници, а стари као богат човјек. Дамјановић је међутим сиромашни сеоски трговац, а Кончар и Грујић су сељаци. Љуштина и Пепа се заклињу, да док су они у Драговићу, дотле Продановић неће бити парох кусоњски, (а знамо и зашто) а богатог Зајелца син опет компетује, па сад судите, гђе заиста силе има, и ко је силом могао радити.

Vederemo приповиједа о „наоружаној руљи“, приповиједа о пијанци Продановићевих изборника у парохијском дому, приповиједа о неком „огорчењу житељства“ и Бог те пита још о чему не говори он. Конзисторијални повјереник био је пречасни г. Т. Марковић, протопрезвитер и парох даруварски. Сумњам, да ће ико смјети тврдити, да је он био ангажован било за Продановића било за Зајелца. Он међутим није видио никакве „оружане руље“; он је изјавио, да је избор коректно обављен. И најпосле, тај стари, добри и узорни човјек и свештеник, јер је већ подне прешло, провео је неко вријеме са изборницима Продановићевим у парохијском дому. Да је то била пијанка, сигурно не би тај врло предосторожни човјек у њој учествовао.

Тврдим да је Продановића изабрала свијест и симпатија независних изборника, и хвалим Бога, што се наш сељак почиње отимати утицају неродољубивог опћинског чиновништва.

Толико одговарам Vederemo. А конзисторија ће без сумње оснивати одлуку своју на извјештају повјереника свога, а не на којекаквом подваљивању Vederemo.

М.

*

У 203. броју „Заставе“ изишао је допис из Кусоња о избору пароха Но тај допис је кукавичје јаје у „Заставином“ гнезду, и има гадну цијел сплеткарења. То се уочило на све стране и не треба му повјеровати ни мало. — Била су два кандидата. Један богатог оца син, а други честит и бесприкоран свештештеник, а без новца. Већ пре кандидације знало се, да ће богати отац много жртвовати за звога сина. Свјесни изборници се нису дали купити, него су радили за свога кандидата г. Мирка Продановића, из чисте љубави, те су они постигли већину. То су ти са 21 гласом, на које нападе дописник. Избор је иначе текао правилно и конзисторија ће именовати једног. Толико за тачно обавештење, и да више не вјерујете томе дописнику. Ми се само радујемо, што је г. Продановић стекао ово повјерење при оноликој и онаквој кортешацији.

Стража.

Вести из места и са стране.

Докле је дотерао мађарски шовинизам.

Неколико ђака, Словака, римасомбатске протестантске гимназије, путовали су овога лета по Мађарској. На своме путовању изјавили су свугде, где је то требало, да су Словаци. Словачки су говорили и у путничку књигу у гостионици уписали су своја имена словачки. Директор гимназије видио је одмах у томе неку панславистичку агитацију и на његов предлог буду сви истерани из гимназије.

Како смо обавештени, после овога догађаја иступили су још два Словака својевољно из оне гимназије, из које су њихови другови истерани и обратили су се на управу наше гимназије, да их прими за редовне ученике.

Ванзаконско стање и пореза.

Мада владини листови непрестано пишу о томе, како народ уплаћује порезу добровољно и да се скоро и не опажа разлика од уплате у истим месецима прошлих година, ипак у последње време као да су се и сами забринули, шта ће бити, ако тако и даље буде трајало. Тако „П. Л.“ пише, да је од почетка ове године па до конца септембра уплаћено у Будимпешти 2.570.000 круна порезе мање, него ли у истом раздобљу прошле године, а странака било је 51,250 мање него ли прошле године. И баш онај део порезника, од којих се обично тешко може истерати порез, а то је сиромашна класа, не јавља се нити уплаћује, једва су дочекали, да им „горчило“ не сме доћи у кућу.

Одликован.

Кнез Никола I. одликовао је професора српске велике гимназије новосадске г. дра Веселина Ђисаловића Даниловим орденом IV. степена.

Одликовања.

Краљ Петар I. одликовао је ђенерала Јована Атанацковића, министра војног на расположењу, орденом двоглавог белог орла III. реда, а бивше министре Љубу Живковића и др. Воју Вељковића, орденом св. Саве II. реда

612 учитељица без места.

Мада статистика вели, да у Хрватској и Славонији имаде 65% неписменога света, ма да је жалосна истина, да у Хрватској и Славонији $^2/_3$ деце не иду у школу, једино због тога, што нема школа, поред свега тога у Хрватској и Славонији има данас 612 учитељица, које чекају на место. Ово нам најбоље доказује, колико се у Хрватској и Славонији полаже на народно образовање. Све лепши и лепши докази, колико је хрватској влади стало до народног образовања. На шпијуне и денунцијанте има новца, а за школе не. Благо народу под таком очинском управом.

Чивути вештаци у Русији.

Као што јављају из Петрограда, министар унутрашњих дела забранио је у многим варошима Русије боравак Чивута вештака (свирача, глумаца, гимнастичара и т. д.). Равнатељи неких позоришних друштава обратили су се молбом на министра, да опозове ову своју наредбу, но он је изјавио, да дозвољава Чивутима, да могу остати у месту само до конца ове године, а равнатељима је рекао да се за то време постарају и ангажују друго особље, који нису Чивути.

Прилози и поклони српском народном позоришту.

1.) Г. Душан Радић, професор у Сомбору, послао 40 круна у име III. и IV. рате своје чланарине. 2.) Г. Јован Марковић, апотекар у Тителу, послао је 40 круна у име IV. и V. рате своје чланарине, коју је тиме потпуно исплатио. 3.) Г. др. Владимир Чобанић, адвокат у Митровици, послао је 60 круна у име III., IV. и V. рате своје чланарине. 4.) Г. Светозар Стакић из Долова, гимназиста VI. разреда у Новом Саду, поклонио је гардероби српског народног позоришта свечано одело мађарско, и то: атилу, доламу, калпак и пар чизама. На свима овим родољубивим прилозима и даровима изјављује управни одбор „Друштва за српско народно позориште“ своју најтоплију захвалност.

Удружење бугарских индустријалаца.

„Индустријски Лист“ орган удружења српских индустријалаца доноси ову белешку: Виђенији бугарски индустријалци држали су ових дана скуп у Софији. На томе скупу решили су, да се индустријалци из целе кнежевине организују у један општи индустријски савез коме ће бити циљ, да чува интересе бугарске индустрије и да удружи све домаће индустријалце ради заједничког рада у свима питањима која се тичу народне привреде. Политика ће бити искључена.

Ухваћен кит.

Јављају из Црквенице у Далмацији, да су тамо рибари ових дана ухватили кита, дугачкога пет метара Ово морско чудовиште пренесено је на пароброду „Драва“ у Фијуму, где су срећни рибари добили награду, коју је власт одредила ономе, који ухвати ову морску неман..

Брзојави „Застави.“

Стигли 20. септембра

Криза.

Будимпешта. Конференција либералне странке закључила је, ди остане при свом ранијем становништву, наиме да се сабор не састаје у седницу, док се влада не образује. На нападаје крајње левице неће реагирати.

Министри неће присуствовати данашњој саборској седници.

Као нови кандидат за министра председника износи се Ходоши, којега поштују и старо либерали и ново-либерали и опозиција и којега сматрају погодним да покуша расплет данашњег замршаја.

Преговор између Турске и Бугарске

Софија. Преговори између Турске и Бугарске запели су, јер Бугари нису задовољни са саставом комисије.

Трговина.

НОВИ САД, 20. септ. 1903. године. Пшеница прве квалитете нова 7 фор. ——10 н. Пшеница средња 7 ф. — н. Пшеница лакша роба 6 ф. 80—90 н. Наслица 6 ф. 20—70 н. Јечам 5·30—40 н. Зоб 4·80—90 ф. —— н. Кукуруз у зрну 6 ф. 10—20 — н. у зрну нови — ф. ——— у клипу 2 ф. 80—90 н.

Маст 68 фор. Сланина сува 68 фор. дебела пушена 68 фор. Све од 100 килограма.

Све од 1 килограма.

Теоци .	40—45 нов. по клгр.	
Јагњци	——— по пару фор.	
Овци .	10—20 по пару фор.	
Свиње угојени тешки	44—45 нов.	живе
„ средњи . .	42—43 нов.	мере
„ лаки . . .	40—41 нов.	

Стање воде под Новим Садом.

18. септ. било је	2.44 мет.
19. септ. било је . . .	2.23 мет

Госп. Ђорђе Терзин учитељ фабрички у Темишвару **уступио је распродају** својих књига:

„Земљопис бачке жупаније“
„Земљопис торонталске жупаније“
и
„Земљопис темишварске жупаније“

потписаној књижарници, те се умољавају госп. учитељи и славни школски одбори да овај оглас к знању узму.

У Сомбору 15. (28.) септембра 1903.

Мил. Каракашевић
779 2—3 књижар.

ШПЕЦЕРАЈСКА ТРГОВИНА
Николе Радосављевића
у МИТРОВИЦИ

потребује једног спомоћника, који свом оферту треба да означи какве језике говори, где је сервирао, какву плату захтева и кад може у радњу ступити. Такође потребан је тој радњи и један шегрт.
791 1—1

Српски Учитељски Конвикт

у Новом Саду тражи **подузимача за исхрану 63 особе.** Рок пријави је за 10 дана. Понуде ваља писмено поднети надзорништву Конвикта. **Исхрана почиње 1 новембра о. г.** Подузимач мора имати кауцију од 400 К.
786 1—1

Једина српска јорганџијска радња прима на израду сваковрсне

Јоргане и мадраце,

и све што у ту струку спада. Поверен ми посао обављам најсавесније и најмодерније, а све по најумеренијој цени. На позив у месту посећујем лично. За многобројне поруџбине моли

Споштовањем
Зорка Милићева, Нови Сад
785 2— житна пијаца бр. 12.

ЕКСПОРТ НАМЕШТАЈА
243 46—50 и
посредовање директног купа за бечки намештај

М. ДИМОВИЋ

Wien, V. Schlossgasse Nno 18.
Ценовници бадава и франко.

Richter's Liniment. Capsici comp
Anker-Pain-Expeller

је старо опробано кућевно средство, које се већ од преко 34 године као поуздан лек против костобоље, реуме и назеба употребљава. 790 1—40

Опомена. Због подражавања, која мање вреде, треба при куповању узимати само оригиналне флаше у кутијама са заштитном марком „Ленгер“ и фирмом „Richter“ — Са ценом од 80 потура, 1 кр. 40 пот. и 2 круне може се у свима апотекама добити. — Главно стовариште код: Јосифа пл. Терека, апотекара у Будимпешти.

F. Ad. Richter & Cie., k. u. k. Hof.
Rudolstadt.

Програм

српске народне радикалне странке у краљевини Хрватској и Славонији.

(Примљен на збору српске народне радикалне странке у Окучанима 18. септембра 1903. год.)

А.

Држава је ради држављана и то ради свију подједнако. Држављани су дужни све чинити, што је потребно за одржање и напредак државе, али је и држава дужна осигурати право на опстанак и право на свестрани мирни развитак свима држављанима и свима својим народима.

Државни строј треба положити на широке основе демократизма, а мисао водиља мора бити слобода и правда, братство и једнакост. Ништа о народу, без народа.

Аустро-угарска монархија, као државна целина, тиче се свију чланова њених, јер нас у врло многоме чека иста судбина. Та заједница судбине гони нас и даје нам право тражити, да се у свима деловима монархије наше признаду и уведу она главна начела, која искључују међусобну борбу, а омогућавају опште благостање, напредак и узајамност свију народа и свију држављана монархије наше.

Угарским законским чланком XII. од г. 1867. (§. 25.) узакоњено је начело, да у свима земљама и провинцијама аустро-угарске монархије мора владати уставност. Али је исто тако потребно утврдити основним законима, да се у монархији призна слобода и равноправност свију вероисповеди и свију народа као народа. И да им се ујемчи и културни развитак њихов, како би слободни, просветни и напредни могли учествовати у раду за слободу, просвету и напредак.

Данашњи основни закони (поравнање између Угарске и Аустрије, као и поравнање између Угарске и краљевина Хрватске и Славоније) нису се освртали на ова начела. А нису доста јасно обележили ни међусобни државноправни положај. Зато се и после поравнања водила борба свију против свакога. Борба између Угарске и Аустрије, као и борба између краљевина Хрватске и Славоније и Угарске. Уз то борба повлашћених народа, да очувају своју превласт и борба осталих, да дођу до свог права и да их чак не претопе. И док се један народ тужио на други због угнетавања, дотле је он сам још јаче стезао — трећи.

1. Српска народна радикална странка тражиће, да се уставним путем а у напред изложеном правцу измени XII. законски чланак угарског сабора 1867 г. (који садржи поравнање између Угарске и Аустрије) а исто тако да се измени XXX. законски чланак од 1868. године промењен XXXIV. законским чланком од 1871. године (који утврђује поравнање између Угарске и краљевина Хрватске и Славоније).

2. При измени основних закона, да се постигне и што већа самосталност земаља круне св. Стевана према Аустрији, као и шира самоуправа и самосталнији државноправни положај Хрватске и Славоније према Угарској.

3. У питању утеловљења Далмације са краљевинама Хрватском и Славонијом заступаће српска народна радикална странка програм српске народне странке у Далмацији од 1. августа 1903. године. По томе је српска народна странка у Далмацији, из народносних начела за утеловљење, али из политичких разлога неће тражити то, докле се у краљевинама Хрватској и Славонији не промену: сустав и прилике.

4. Да се промене финансијски односи Хрватске и Славоније према Угарској. Нарочито да се захтева финансијска самосталност у свима гранама.

Б.

Народ је српски у краљевини Хрватској и Славонији потпуно равноправан са народом хрватским.

Ову равноправност и потпуну једнакост српског народа са хрватским признали су и сабори краљевина Хрватске и Славоније, VII. законским чланком од 1848. године и одлуком сабора од 17. (29.) априла 1867. године.

Поред свега тога одузета су данас српском народу чак и његова најтемељнија права, ма да он броји преко трећине целокупног становништа у домовини.

5. Српска народна радикална странка бориће се, да се законитим путем отклоне све препреке, које потиру равноправност, и да се призна право српског народа као народа на автономију његове српске православне цркве, школе и фондова.

6. Да се у сваком земаљском закону и сваком другом службеном акту употреби назив: „Хрватски и српски народ“, „хрватски и српски језик“.

7. Да се узакони потпуна равноправност ћирилице са латиницом. Да се установе политичке области, у којима би се, колико је могуће, заокружио српски и хрватски живаљ. У хрватским областима да је службена латиница, у српским пак ћирилица. Но у свима областима има свако права да се служи код свију власти било латиницом, било ћирилицом, а дужност је власти да решавају оним словима, којим су поднесци предани.

8. Да се узакони слободна употреба ћирилице у заједничким финансијским, пореским, поштанским и брзојавним службама домовине наше.

9. Да се узакони право српском народу, да може отварати своје народне вероисповедне основне, средње и стручне школе. Да се тим школама призна право јавности, чим испуне законске прописе.

У општинама, у којима желе Срби отворити вероисповедну школу, да имају права уживати саразмерно она општинска средства, из којих се и комуналне школе издржавају.

10. Да се поврати сва одузета имовина бивших српских вероисповедних школа (као школске зграде, закладе и друга добра).

11. Да се у свима школама води рачуна о српском народу као народу, и да се на филозофском факултету Фрање Јосифа I. у Загребу отвори катедра за историју српског народа и историју српске књижевности са стручним професором Србином.

12. Да се узакони саразмерна потпора из земаљских средстава за све српске културне установе, исто као и за хрватске. И да се узакони саразмерна потпора за наше српске православне цркве, српске вероисповедне школе и за припомоћ српском свештенству. Та саразмерна потпора да се стави сваке године на расположење српском народном црквеном сабору, односно саборском одбору.

13. Да се законом изједначи српска православна црква са црквом католичком у њиховим међусобним односима и да се у свима земаљским законима назива наша вероисповест и црква онако, како се сама назива: православном вероисповешћу и православном српском црквом.

14. Да се законом зајемчи право српском народу у краљевинама Хрватској и Славонији да може истицати своју заставу (црвено плаво белу) као знак народног обележја.

15. Српска народна радикална странка заступаће политичке слободе свију чланова домовине у радикалном, демократском правцу и тражиће што ширу самоуправу у општини, котару и жупанији. Тражиће слободу штампе, укидање кауције, слободу зборова и удружења.

16. При свим изборима од општинских па до саборских, да се узакони опће непосредно тајно гласање. И да се избори врше по партијским листинама, у којима да буде зајемчено право мањине.

17. Непосредно законодавство у уставним, војним и финансијским питањима; и укидање горњег дома.

18 Да се законом ујемче: Најтачније извршење закона; лична и имовна сигурност, равноправност пред законом и властима, слобода политичког уверења, обезбеђење тајне писама, укидање кулука, укидање смртни казни и свију преких судова. А да се установи министарство за народно здравље и узакони бесплатно суђење, бесплатно лечење и бесплатна настава.

19. Српска народна радикална странка захтева од својих чланова, да живо учествују у избору и у раду у општинским и жупанијским представништвима, и да имају на уму, да би се могао сузбити у тим представништвима велики део неправде и невоље, које народ трпи.

В.

20. Никакав интерес наше монархије не захтева освојачку политику, већ миран развитак и смањивање свију војених терета. Стога ће српска народна радикална странка бити против тога да се Босна и Херцеговина коначно вежу за Аустро-Угарску и заступаће начело: „Исток источним народима“.

Г.

Економски односи и прилике утечу најзамашније на цео народни живот, на слободу, културу, морал. Економски слаби и несамостални народи губили су не само политичке слободе него и државну самосталност. Стога ће српска народна радикална странка живо радити на томе, да се данашње зле економске прилике и односи у нашој домовини промене и поправе.

Српска народна радикална странка је уверена да будућа реформа друштва лежи у задругарству. И само је још задругарство кадро да удруженом снагом и капиталом почне борбу у духу времена, и да заустави пропадање малих појединаца.

21. Српска народна радикална странка тражиће, да се законима што већма олакша и помогне стварање сваковрсних задруга, које ће бити у стању, да раде великим, савременим средствима, те да раскомадане зближе, слабе ојачају, и почну их свикавати да живе бољим, душевнијим животом.

Српска народна радикална странка захтева и од својих чланова, да помажу стварање задруга: Земљорадничке задруге са свима њиховим огранцима, задруге за заједничко обрађивање земље, занатлијске задруге за заједничку производњу, задруге за заједничко набављање сировине, задруге за заједничку продају робе, трговачке задруге, којима је сврха заједничко јефтиније набављање робе итд.

Код свију ових задруга да се има на уму поред материјалне стране, још и просветна и морална страна. Тиме би ојачало начело заједнице и удружења и створили би се увети за ново доба.

Српска народна радикална странка захтева од својих чланова, да при стварању кредитних, новчаних завода избегавају правила, која дозвољавају поделу несаразмерне добити (дивиденде).

22. Српска народна радикална странка, мора тежити, да у току времена наши земаљски производи, (чија вредност износи годишње многе милионе) не одлазе на пијацу уситњено и заходним путем, него што већма непосредно и увелико. То да се постигне постепено и удруженом продајом земаљских производа, те да добит од тога иде у корист земљорадника.

23. Српска народна радикална странка тражиће да се ослободе од порезе сва она ситна имања и приходи, који су врло потребни за издржавање породице. Да се уведе праведнији разрез порезе на земљу, као и увађање прогресивне порезе на иметак и заслугу. Да се укину посредне порезе на животне намирнице и укине варошка потрошарина и монопол дувана, а уведе слободно пециво ракије. Да се уведе потребан број пољопривредних учитеља путника, као и потребан број земљорадничких покушалишта с нарочитим обзиром на то, како би ваљало обрађивати мала земљишта, да би могла доносити што већи приход (екстензивно газдинство).

24. Да се створи заштитно законодавство против разних, скривених, ситних правних послова.

а) да закон заштити неуке од преваре, кад им разни агенти изварају потпис, те стварају од њих бескућнике. Ово нарочито и у берзанским пословима.

б) да се сви државни и општински намети могу наплаћивати од малога газде само у извесном добу после жетве.

в) да се не сме продати ничија покретност ни непокретност у бесцење на првој дражби, или кад се види, да куповна цена не ће залећи ни судске трошкове. И да се узакони право веће понуде код продаје некретнина.

г) да се уведе обавезно осигурање хранитеља, за случај смрти, болести, несреће, и немоћи.

д) да се уведе обавезно државно осигурање против туче ватре и помора стоке.

25. У корист занатлијских и индустријских радника, пропалих земљорадника, надничара, да се створи радничко заштитно законодавство, које да их штити у здрављу, животу, као и од сваког нечовечног исисавања.

26. Да се укине ђумручка заједница с Аустријом, која пречи развитак индустрије у нашој домовини, а тиме да се створи радном народу прилика за рад и заслугу те да не мора напуштати своју отачбину и ићи у свет.

27. Да се при стварању индустрије иде за тим, како би се та индустрија подизала државном потпором на задругарској основи.

28. Да се из земаљских средстава купују ситнија и крупнија земљишта, која долазе на продају. Та земљишта да се уступе у својину потребним земљорадницима онога краја (а у првом реду онима, чија су и била), који ће куповнину отплаћивати уз јефтину камату у многогодишњим оброцима. Овако да се поступи и са државним добрима.

Нарочито на већим оваким земљиштима да се стварају задруге, које би заштићавале поједине од даљег пропадања и расељавања.

Д.

Српска народна радикална странка има на уму, да је наша народна православна црква постајала и развијала се и у спољашњем животу своме по правој Христовој науци, у којој нема ропства ни господства, него одређује, да сви чланови цркве учествују у спољашњој управи њеној.

Ово узвишено начело оживотворио је српски народ против свију препрека, јер је то начело одговарало његовим демократским тежњама и за то је наша црква у спољашњем животу своме и постала народна, слободоумна.

И када су наши стари прелазили у данашњу, нову постојбину, бринули су се, да им црква остане и даље народна. То доказује уговор са ондашњим царем аустријским и краљем угарским Леополдом I., који је уговор садржан и зајемчен народу српском у привилегијама.

Право на нашу народно црквену самоуправу, узакоњено је начелно и посебице још угарским законским чланком XXVII., од 1790—91. године, законским чланком XX. од 1848. године законским чланком IX. оп 1868. године, законским чланком кр. Хрватске и Славоније од 14. маја 1887. године, и нашим автономним уредбама, у колико те уредбе нису наметнуте.

Но и ако је српском народу начелно признато и узакоњено право на његову народно црквену автономију, при свем том је та автономија скучена и државним законима и начином, како државна власт тумачи и изводи те законе.

IX. законски чланак угарског сабора од 1868. године, као и закон хрватско-славонског сабора од 14. маја 1887. донесени су без саслушања нашег народног црквеног сабора, и оставили су отворено поље сваковрсним трзавицама. Ово нарочито у оним деловима, који се тичу права државног надзора.

Право државног надзора треба да се распростире у првом реду на то, да заштити сваку веру и вероисповест и да јој осигура слободан развитак. И да слобода једне вероисповести не смета слободи других вероисповести, ни основним државним законима.

Државни надзор не само да није полазио са тог гледишта, него се према нашој народној црквеној автономији није тумачио онако, како се досад тумачио према осталим автономијама, нарочито према автономији православних Румуна у Угарској и Ердељу, и према автономијама евангеличке и реформатске вероисповести.

Сви ти автономни устави одобрени су без наметнутих одредаба (октројака). Ни у једној тој автономији државна власт не присваја себи право, да коначно суди и одлучује под изговором државног надзора. Овако неоправдано и изузетно, поступа се само према нашој автономији, ма да §. 2. XX. зак. чланка од 1848. године изрично установљава потпуну једнакост и узајамност за све признате вероисповести, без изузетка.

Са гледишта тога заступаће српска народна радикална странка:

29. Да се уз саслушање нашег народног црквеног сабора измени IX. законски чланак угарског сабора од 1868. године, као и закон краљевина Хрватске и Славоније и Далмације од 14. маја 1887. године. Ти закони да се измене у том правцу да се нашој народној црквеној автономији зајемчи слободно кретање.

30. Да наш народно црквени сабор уз оправдани државни надзор може доносити сам себи уредбе без икакве даље потврде а у границама основних државних закона. И да закључке нашег народно црквеног сабора не могу реметити доцнији посебни земаљски и државни закони, нити му одузимати оно, што му је признао основни закон.

31. Српска народна радикална странка помагаће струју, која тражи, да се са гледишта једнакости и равноправности једним основним законом одреди право државног надзора према свима вероисповестима, и да се у кругу тог и таквог државног надзора, могу слободно развијати све црквено школске, односно народне црквено-школске организације.

32. Српска народна радикална странка тражиће, да се у нашим народно црквеним одредбама тачно означе права и дужности архијереског синода. А има на уму, да је архијерејски синод највиша духовна власт у свима чисто црквеним духовним стварима, догматичким, веронаучним, обредним и литургичким. У свему осталом тражиће да наша хијерархија напусти своје гледиште, које се противи учењу наше православне цркве.

33. Српска народна радикална странка тражиће да се отклоне повреде, које су нанесене нашој автономији. А да се створе увети, да се сличне повреде не догађају више.

34. На основу зак. чл. XX. од 1848. године, који ујемчава свакој признатој вероисповести потпуну равноправност и узајамност од државе, српска народна радикална странка тежиће да се узаконе сва она права и у нашој автономији, која уживају друге автономије, у држави круне св. Стевана. Нарочито, да се и наш народни црквени сабор састаје по закону у прописано време без посебне дозволе, и да се сам и одгађа по потреби. Исто ће тако српска народна радикална странка тежити да се и нашој автономији даје потребна новчана државна помоћ, као и помоћ у томе, да могу наше автономне власти извршити своје одлуке и наређења.

35. Да избор епископа обавља српски народни црквени сабор.

36. Да избор парохијског свештенства буде слободан. Да конзисторија по закону само испитује сведоџбе, а не кандидује, и да избор по већини гласова узме на знање. Осим тога да се узаконе оштре одредбе против свију оних, који у овој ствари мите, или примају мито.

37. Да се установи повремено (перијодично) састајање и обнављање свију автономних органа.

38. Да и при епархијским изборима свештенство и учитељство не гласа као сталеж, него да сви бирачи као чланови једне исте цркве гласају заједнички.

39. Да се уведе опште тајно, непосредно право гласања по листинама.

Избори скупштинара за црквену и епархијску скупштину, као и избори посланика за српски народни црквени сабор, да буду по листинама и саразмери бирача, како би осигурано било и право мањине.

40. Да се попуне празнине у автономији. Нарочито да се донесу дисциплинарна правила за све наше автономне власти. Да се отклони судар у вршењу разних дужности (incompatibilität) на свима пољима. Особито, да не може нико судити у вишој инстанцији у оној ствари, у којој је већ судио као члан ниже власти, или је као фискал подносио предлоге.

41. Надзор над свима вероисповедним школама да се поверава стручњацима, особито људима учитељског и педагошког реда. Да се отклони незаконито мешање државних надзорника и у опће свако утецање државних власти, које прелази границе врховног надзора. За автономни надзор у школама нашим да се одреди онолики број стручних надзорника, колики изискује успех и напредак школски.

42 Српска народна радикална странка тражиће да се рашчисти, поправи и осигура положај наших црквено школских трудбеника, наших свештеника и учитеља, како у моралном, тако и у материјалном погледу.

У моралном погледу је нарочито потребно, да се преустроје дисциплинарна правила за свештенике и учитеље, која сада постоје, јер та правила понижавају и једне и друге и укидају им чак и она права, која државни и автономни закони признају сваком другом грађанину. Да се та правила преустроје према државним и автономним законима и да се свештенству и учитељству одреди не само дужност, него и у емчи она самосталност, која одговара позиву и положају њихову.

43. Дан ам културни развитак крене напред, треба да буду што обилатији материјални изори наше автономије. А да све ово постигне, треба да се донесу потребна упутства и да се врши најтачнији и најсавеснији надзор над свима народно црквеним добрима, у која се броје и сви наши манастири. Да се та манастирска добра издају под закуп или да се поверавају стручњацима у економији, који ће их унапредити знањем и искуством.

44. Српско народно црквено добро, властелинство Даљ, Бело Брдо и Борово, и све што иде уз ово, да се одузме од митрополита патријарха, као што је одузет Сириг од епископа бачког и остала добра од других епископа, и као што су преузете прекобројне парохијске сесије од парохијског свештенства. А већ и за то да се тако учини, што су многе некадање обвезе и дугови српских митрополита, патријараха према управи народно црквеној пали на терет народних фондова. Приходи народних добара да се употребљавају за дотације патријарху и епископима, и те дотације да одговарају достојанству њихову. Сав сувишак по том, да се употреби на просветне цели народа српског. У то се нарочито подразумева и достојнија награда трудбеника на пољу нашег црквено просветног живота, подмиривање саборских трошкова, подизање ратарских, занатлијских, трговачких и хуманитарских завода.

45. Плата митрополита патријарха, епископа, протопрезвитера и парохијског свештенства, да се подмирује из средишне автономне благајне. У ову благајну утечу сви покретни и непокретни извори, који су и досад подмиривали дотацију нашег свештенства, а без нових терета по народ. Плата епископа да буде потпуно изједначена, а исто тако и плата парохијског свештенства, која ће расти према годинама службе.

46. Да се створи средишна автономна благајна и за плату учитеља основних вероисповедних школа. Да се и њихова плата изједначи, и да буду доплаци према годинама службе.

47. Српска народна радикална странка настојаће, да се одбрани наше народно црквено имање против неоправданих и незаконитих тражбина од стране представника православне румунске цркве а пре свега да се поврати манастир Ходош и да се у сваком правцу најживље помажу наше

црквене опћине, чије је имање у опасности због деобе са Румунима.

48. Српска народна радикална странка сматра народно црквену автономију великом народном тековином и аманетом својих предака и радиће свом снагом на томе, да ту тековину народу нашем очува, учврсти и прошири на корист народу, цркви и држави.

Ж.

Језик, слова, особине, обичаји народа, производ су многовековног развитка. Тај је развитак поникао по природној потреби а из свију прилика, под којима су се развијали народи.

У слободној, правној држави надопуњују се поједини народи и стварају складну целину. Свако сурово средство, које иде за тим, да спречи природни, постепени развитак појединих народа, или да их претопи, недозвољена је борба против природе и љуто се свети самој држави.

Права корист домовине захтева од сваког члана, најбољи део способности и снаге његове. Но у колико је некоме одузета могућност, да се развија складно и у духу своје народне културе, у толико постаје неспособан да користи домовини и напретку њену.

Према томе правна држава не само што не треба да пречи природни развитак појединих народа, него јој је дужност да тај развитак заштићује и помаже свим средствима. Само на тај начин биће сви народи у заједничкој домовини умирени, заштићени и способни да врше своју задаћу.

Већ и са овога становишта тражи српска народна радикална странка у краљевинама Хрватској и Славонији:

49. Да држава помаже у сваком правцу културу српског народа.

50. Српска народна радикална странка у краљевинама Хрватској и Славонији захтева од својих чланова, да у друштвеном кругу раде свим силама, да дижу српску културу и просвету и то у овом правцу:

а.) Наш културни живот да се не удаљује од народа и не приљубљује туђој култури, која је нашем народу страна. Да се наш културни живот не удаљује од културног правца, који лежи у нашем задругарству, мобама, другим корисним народним установама и нашим народним песмама. Да усавршава народне умотворине, звуке и орнаменте.

б.) У колико су се народни обичаји изопачили, да им се нађе негдашњи прави смисао и значај и да се очувају у том правцу. И у колико су се наши народни обичаји развили у времену, кад се нашем народу пресипало, да сваки раскош у тим обичајима сузбија, а да не дира у суштину и значај корисних обичаја.

в.) Да 40. §. тачка К. краљев. рескрипта од 10. августа године 1868. не остане мртва реч на папиру. Према том да се и наши месни црквени одбори старају „да се рђави, раскошни, народу морално и материјално шкодљиви обичаји на свадбама, свечарима и дућама као и раскоши у ношњи искорењују“.

г.) Да би омладина, у којој лежи будућност. била и способна и вољна да ради на напретку народа ширће радикална странка у омладини народне идеале и љубав према науци, као науци, утецаће на омладину, да не занемари струку своју, али да при том наука и образовање у њеним очима не падну до заната.

д.) Српска народна радикална странка ставља у дужност својим члановима, да приређују корисна јавна предавања, стварају недељне народне школе и зимске вечерње економске школе, да раде на подизању српских читаоница, књижница, певачких и гимнастичких друштава, да помажу српско позориште, музику, листове и стручна друштва, која ће се бавити народном привредом, неговањем народног здравља, васпитањем народног подмлатка, као и потребним правним саветима против лакомисленог парничења и друго. Исто тако да помаже друштво „Рад“, које се бави издавањем књига и новина и издавањем радикалног листа „Заставе“.

ОДЛУКА.

Бира се средишни одбор, коме се поверава да заступа овај програм и рукује са страначким пословима.

Средишни одбор, изабран на овоме збору, може сам себе по потреби и попунити, али највише са 10 чланова.

КО ЈЕ?

— Криминална повест. —

Написао **Петар Дорошенко.**

(Наставак) (25)

„Госпођица Дерлон, ако се не варам?“ запитао сам у место одговора на њен поздрав. „Желим на само да вас преслушам“, отпочео сам званичним тоном, „присуство овог несретног детета сметаће“.

Посматрао сам дете са искреним саучешћем, и узалуд сам тражио на њему слику мајке Правилне црте, облик очију су ту, али без свеже топлине — израз сувопарне гордости Клемецкових победио је.

„Ваша је примедба потпуно умесна“, потврдила је. Обрнувши једној, дугој, ћутљивој Енглескињи, која је вредно радила, заповеди јој да изведе дете. Приступила је детету, рекла му је неколико љупких речи на енглеском језику и притисла је страстан, дуг пољубац на његово бледо лице.

Ово је наравно одиграно због мене, но пробудило је у мени само гађење на победоносну дрскост.

Можда је са оштроумношћу жене при мојим првим речима упознала својег немилосрдног непријатеља, али ни миран глас ни равнодушни покрети нису издавали ни најмањи траг какове раздражености или збуњености.

Почео сам са обичним питањима, која су се односила на њену личност. Живо описивање своје прошлости слагало се у свему са оним, што сам у позоришту о њеној личности чуо.

Пошто је проживела читав рој несретних догађаја, у којима би свака иоле мекша природа подлегла, сањала је да ће у далекој Русији, у крилу једне мирне породице, наћи жељена мира. Али јој зла, немилосрдна судбина не даде то. Још од оног часа, кад је ступила у кућу Клемецких, није уживила ни тренутак мира.

„А шта је био томе узрок?“ питао сам.

Ум човечији не може никад да измери невиђене, судбоносне конце, који обвију младу девојку, која је упућена на зависан положај, па још ако је силом прилика вргнута између чекића и наковања“.

„Шта разумете под тим?“

„Брачни односи између грофа Клемецки и грофице, нису могли остати неопажени од мене. Прекид се био догодио још пре мојег доласка и створио је мој положај несношљивим, управо немогућим“.

„Па ипак сте у том положају остали многе године. Да сте хтели, могли сте без икаквих тешкоћа наћи друго место у другој којој породици, и то под здравим приликама“.

(Наставиће се.)

Вјешт путник

тражи се за Славонију и Босну за одма ступити, понуде са досадашњим пребивањем као и захтјев плаће и дневне трошкове, нека своју понуду пошаље на

Adler & Goldfinger,

784 2 2 **Осек**, (Горњи град.)

ВАЖНО

за оне

КОЈИ ПАТЕ ОД СТОМАКА

Немање апетита, болове у стомаку, муку, главобољу услед хрђавог варења слабости стомака, сметње у стомаку, сипњу итд одстрањују светски признате

Брадијеве 787 1—15

Маријацелске капљице

за стомак

Много хиљада захвалница и признања!

Цена једној флаши са упуством 80 потура. Велика флаша 1 кр. 40 пот.

Добија се у апотекама.

Главни депо:

G. BRADY Apotheker

zum „König von Ungarn“ in Wien.

Треба дакле захтевати безплатно шиљање шпецијалне брошире. Кад се пошље 5 К добија се 6 мали флашица за 4 К 40 п. и три велике флаше франко.

Заступство за Аустро-Угарску: Apotheker **Josef v. Török** in **Budapest** Königsgasse 12.

Одпотварања треба се чувати, праве маријацељске капљице за стомак морају са горњом заштитном марком и потписом бити.

Част ми је до знања ставити поштованом грађанству Новога Сада и околине да сам преузео шпецерајску радњу госп. **Николе Костића** „код белог орла“ у Ћурчијској улици и да ћу је даље водити под мојим именом

ДРАГУТИН НЕНАДОВИЋ

ТРГОВИНА

ШПЕЦЕРАЈА, ДЕЛИКАТЕСА, ТЕЈА, РУМА, РАЗНЕ МИНЕРАЛНЕ ВОДЕ,

МАТЕРИЈАЛА, БОЈЕ, БРАШНА и т. д.

„КОД БЕЛОГ ОРЛА“

У НОВОМ САДУ.

Јављајући уједно поштованом грађанству, да сам своју радњу према данашњим потребама удесио и са робом из првих извора снабдео; молим штовано грађанство да ми повери исто поверење, које је до сад поклањало старом властнику радње, а ја ћу се од своје стране трудити, да поклоњено ми поверење, солидном послугом и умереним ценама одправдам.

С одличним поштовањем

772 3—3 **ДРАГУТИН НЕНАДОВИЋ**

ШИХТОВ-САПУН

„ЈЕЛЕН“. са знаком „КЉУЧ“.

Најбољи, најиздашнији и по томе најјефтинији сапун. Слободан од свакиx шкодљивих мешавина.

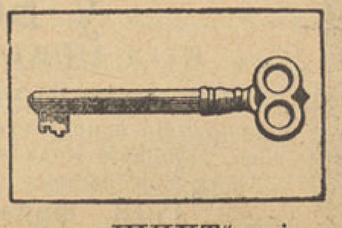

Добија се свуда.

При куповању треба нарочито пазити, да сваки комад сапуна носи име „ШИХТ“ и једну од горњих заштитних знакова.

27 17—25

МЕШОВИТА ТРГОВИНА

Милана Стојнића

у Петровомселу-Личком

потребује вредног и поузданог помоћника Мјесечна плата уз стан и храну 30—40 круна. Ступити може одма. 783 2—3

АГЕНТУРНА РАДЊА

СА ЖИТОМ, РАНОМ

И ОВИМА ЗЕМАЉСКИМ ПРОИЗВОДИМА

ПЕТРА ПЕТРОВИЋА

У ШИДУ (СРЕМ)

купује и продаје све у горњу струку спадајућу робу.

Прима и у комисион. Услуга солидна. Провизиона стопа умерена. 778 2—20

ТРАЖИ СЕ

један способан са препоруком снабдевен

АКВИЗИТЕР

за једно генерално заступство осигуравајућег друштва за живот »Mutual« из Њујорка.

Фикс плата 100 круна месечно и провизија од прављена посла, за евентуална путовања трошак се накнађује.

Који праксу у тој струци имали буду, имаће првенство. Рефлектанти нека поднесу своје оферте и исправе администрацији „Заставе.“ 775 2—3

Red Star Line, Antwerpen

у Америку.

Прве класе поштански бродови. — Управо без претоваривања у Њујорк и Филаделфију. — Добро препитање. — Врло добро уређене лађе. — Јефтина вожња.

Извешћа даје: 336 21—

Red Star Line. 20. Wiedener Gürtel, in Wien.

Признати најбољи и најјефтинији

БЕНЗИН- ПЕТРОЛИН- И ГАС-МОТОРИ

И

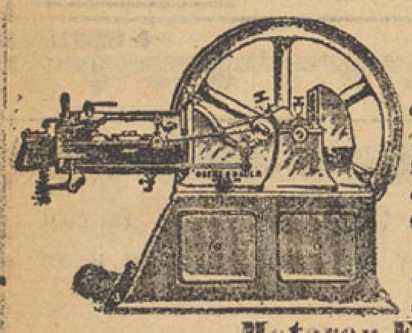

ЛОКОМОБИЛИ

са вентилатором и електричним паленјем уз највећу гаранцију, за сваку сврху згодни. Нису, који брзо раде (Schnell-Läufer), *те по томе врло подесни за уређење млина.* Наручбине отправља

Motoren Fabrik

OSCHS & BAUER

уз повољне услове за плаћање. 867 15 20

Главно заступство и стовариште за Угарску код:

R. DÉNES, VI., Vaczi körut 61.

Католози бесплатно. — Траже се солидни заступници

Обратите се за савет на мене

СРПСКА ФРИЗЕРСКА РАДЊА

СТЕВАНА ИЛИЋА

у Бечу I.

КОД ЦРКВЕ СВ. ПЕТРА

преко од хотел Wandl

препоручује врло јефтини барска, курјука, шопфова, најновије моде и најбоље до данас постојеће боје за косу, брковеза, нецова итд.

Госп. фризерима рабат.

Stefan Ilić Friseur.

781 1—52 Wien I. Petersplatz Nr. 8.

ПОМОДНА И МАНУФАКТУРНА РАДЊА

Ђоке З. Јовановића

У ЗЕМУНУ

потребује два Србина помоћника, једног старијег и једног млађег, првенство имају они, који су се налазили у бољим радњама и који говоре добро немачки и мађарски. Ступити могу одма или за 14 дана. 773 3—3

21—825

ТРГОВИНА ГОТОВИХ МУШКИХ, ЖЕНСКИХ И ДЕЧИЈИХ ХАЉИНА

КАПАМАЦИЈА И БОНДИ

ГЛ. УЛИЦА БР. 3. У НОВОМЕ САДУ ГЛ. УЛИЦА БР. 3.

Јављамо поштованој публици у Новом Саду и околини, да је за наступајућу јесењу и зимску сезону, као:

ЗА ГОСПОДУ готове хаљине, јесењи и зимски капути;

ЗА ГОСПОЂЕ јесењи и зимски огртачи, по најмодернијем крају, те:

ЗА МУШКУ и ЖЕНСКУ ДЕЦУ, сва роба већ стигла, те молимо сваку поштовану муштерију, да не пропусти прилику, у случају потребе и да се осведочи:

Да ће код нас заиста само најбољу из првих творница и бирану робу добити по најновијем крају (фасону).

Да ће код нас са тако јефтиним и сниженим ценама послужена бити, а чудо јефтино, а послуга солидна као нигде;

и да је код нас једино највећи избор у Новом Саду.

Молимо да се свако лично осведочи.

За многобројну посету молимо

с одличним штовањем

5—16 694 Капамација и Бонди.

ОБЈАВА.

Част нам је јавити штов. публици, да су се све овдашње фабрике сода-вода дана 15 септембра о. г. ујединиле те се од тога дана иста производња „Sanitas“-сода-вода, „Оксиген“-вода друга музирајућа пића у задружној фабрици, у згради бивше средишње задруге за производ масла (Centralbuttereu) под судбено-протоколисаном фирмом:

TELEPHON № 123. **ВАГНЕР И ДРУГОВИ** TELEPHON № 123.

уједињени новосадски творничари („Санитас“) сода-воде и оксиген-воде.

Јављамо штованој публици, да ћемо особиту пажњу посветити томе, да своје муштерије задовољимо, изврсном каквоћом наших производа а исто тако брзом и тачном послугом, што ће нам тим лакше бити, јер нам стоје на расположењу за наш посао најмодернији технички апарати, који одговарају свима санитарним прописима и што ћемо употребити чисту, од свакојаких бактерија слободну артеску воду.

Захваљујући својим досадашњим муштеријама на поклоњеном поверењу, које су уделили појединцима, молимо их, да ту наклоност и на даље према нама одрже у нашем новом подузећу.

С особитим поштовањем 766 2—3

Браћа Вагнер, Богосав Хес, Антон Херкнер, Ертл и Комп,
Венцл Томан, Јулиус Винкле, Бела Хергера удова, Удовица Исидора Фрајнда.

Уједно стављамо на повољно знање, да смо услед овога уједињења и стању по јефтину цену продати машине за сода-воде, гас-моторе, боце за сода-воду, кола итд. све још у добром стању а уз најјефтинију цену те учтиво позивамо интересантне, да се на нас благовремено обрате док се не распрода.

ВАЖНО

за оне, који имају лозове краљ. угарске повл. класне лутрије!

За време главног вучења **XII. лутрије** које траје од **24.** септембра до **21.** октобра биће дневно и то већ после подне сваког дана вучења

сви већи и главни добитци

извучених бројева у излогу моје трговине исписани.

Сваки, који код мене буде купио лоз идуће **XIII. лутрије** добијаће аутентичну дневну брзу листу вучења, коју издаје главни колектер Лукач Вилмош у Будимпешти, у којој ће сви вучени бројеви означени бити, и за ово **главно вучење, бесплатно.**

С високоштовањем

714 4—10

Аугуст Хергер,
Нови Сад,
Фрање Јосифа трг, бр. 7.

Лозове за I. класу, XIII. лутрије нудим по цену:

1 осмина	1 четвртина	1 половина	1 цео лоз
1 кр. 50 п.	à 3 кр.	à 6 кр.	à 12 круна.

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни уредник Константин Брадваровић. Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду